

سرشناسه	: بازرگان، ابوالفضل، ۱۳۷۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: سوریه و نو واقع گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی بحران سوریه ۲۰۱۷-۲۰۱۱) / مولف ابوالفضل بازرگان.
مشخصات نشر	: تهران: سنجش و دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۳ص.
شابک	: 978-600-469-446-9
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۲۵.
موضوع	: ایران - روابط خارجی - سوریه
موضوع	: Iran - Foreign relations - Syria
موضوع	: سوریه - روابط خارجی - ایران
موضوع	: Syria - Foreign relations - Iran
موضوع	: سوریه - تاریخ - جنگ داخلی، ۲۰۱۱م.
موضوع	: Syria - History - Civil war, 201۱-
موضوع	: سوریه - سیاست و حکومت - قرن ۲۱م.
موضوع	: Syria - Politics and government - 21st century
موضوع	: سوریه - تاریخ - جنگ داخلی، ۲۰۱۱م. - دخالت خارجی
موضوع	: Syria - History - Civil war, 2011 - Participat Foreign
موضوع	: ایران - روابط خارجی - خاورمیانه
موضوع	: Iran - Foreign relations - Middle East
موضوع	: خاورمیانه - روابط خارجی - ایران
موضوع	: Middle East - Foreign relations - Iran
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ب۲/س۹/ SR1۰
رده بندی دیویی	: ۲۲۷/۵۵۰۵۶۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۷۹۶۲۹

سوریه و نو واقع گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

(مطالعه موردی بحران سوریه ۱۰۱۷-۲۰۱۱)

مؤلف:	ابوالفضل بازرگان
ناشر:	انتشارات سنجش و دانش
تیراژ:	۵۰ نسخه
نوبت چاپ:	اول، ۱۳۹۶
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۶۹-۴۴۶-۹

آدرس: خ دانشگاه - تقاطع روانمهر - ساختمان سنجش و دانش پ ۱۲۶

۲۴۰۰۰ تومان

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ می باشد.

فهرست مطالب

۸.....	مقدمه :
۱۴.....	فصل اول.....
۱۴.....	رویکرد نو واقع گرایی.....
۲۶.....	۲-۲. شاخص های رویکرد نه واقع گرایی مورد نظر این نوشتار :
۲۶.....	۲-۲-۱. منافع نسبی.....
۲۶.....	۲-۲-۲. بازدارندگی.....
۲۸.....	۲-۲-۳. قدرت مداخله گر.....
۳۰.....	۲-۲-۴. موازنه قوا.....
۳۱.....	۲-۲-۵. قدرت مداخله گر و موازنه قوا.....
۳۲.....	۲-۲-۶. موازنه تهدید :
۳۴.....	فصل دوم.....
۳۴.....	سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در خاورمیانه.....
۳۵.....	۱. خاورمیانه :
۴۳.....	۲. جایگاه ایران در خاورمیانه :
۴۶.....	۳. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.....
۴۸.....	۳-۱. سیاست خارجی ج.ا.ایران و رویکرد نو واقع گرایی :
۵۰.....	۳-۲. سیاست خارجی ج.ا.ایران و ساختار نظام بین الملل :
۵۳.....	۳-۳. سیاست خارجی منطقه ای ج.ا.ایران :
۵۵.....	۳-۴. تحولات سیاست خارجی ج.ا.ایران.....
۵۸.....	۳-۵. ژئوپلیتیک سیاست خارجی ج.ا.ایران در خاورمیانه.....
۶۳.....	۴. اتهامات عوام فریبانه علیه سیاست خارجی ج.ا.ایران.....
۷۲.....	فصل سوم.....
۷۲.....	اهمیت استراتژیک و ژئوپلیتیک سوریه در خاورمیانه.....

۷۳.....	۱. سوریه.....
۷۸.....	۱-۲: نقش سوریه بر تحولات لبنان و محور مقاومت.....
۸۲.....	۲. بررسی جایگاه سوریه در تحولات اخیر خاورمیانه.....
۸۶.....	۳. اهمیت سوریه برای بازیگران منطقه ای و فرامنطقه ای.....
۸۶.....	۳-۱. اهمیت ژئواستراتژیک سوریه برای آمریکا.....
۸۹.....	۳-۲. اهمیت سوریه برای اسرائیل.....
۹۱.....	۳-۳. اهمیت سوریه برای ترکیه.....
۹۲.....	۳-۴. اهمیت سوریه برای عربستان سعودی.....
۹۴.....	۴-۵. اهمیت سوریه برای روسیه.....
۹۷.....	فصل چهارم.....
۹۷.....	سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال سوریه.....
۹۸.....	۱. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال سوریه (۱۳۹۱-۱۳۹۹).....
۱۰۵.....	۱-۲. موازنه تهدید و اتحاد ایران و سوریه.....
۱۰۹.....	۱-۳. تحولات سیاست خارجی سوریه، عدم بین الملل و اهمیت اتحاد با ایران.....
۱۱۴.....	۱-۴. تداوم اتحاد ایران - سوریه.....
۱۱۷.....	۱-۵. روابط جمهوری اسلامی ایران و دولت سوریه.....
۱۱۸.....	۱-۶. جایگاه سوریه در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.....
۱۱۸.....	۱-۶-۱. تبیین رویکرد نو واقع گرایی.....
۱۲۲.....	۱-۷. اهمیت سوریه برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.....
۱۲۲.....	۱-۷-۱. عمق استراتژیک.....
۱۲۹.....	۱-۷-۲. محور مقاومت.....
۱۳۸.....	فصل پنجم.....
۱۳۸.....	بحران سوریه.....
۱۴۷.....	۲- بحران سوریه، رقابت بر سر نظم منطقه ای اسلامی.....
۱۴۸.....	۳. بحران سوریه: بازیگران منطقه ای و فرامنطقه ای.....
۱۵۰.....	۳-۱. ایالات متحده آمریکا.....
۱۵۴.....	۳-۲. اسرائیل.....
۱۵۷.....	۳-۳. ترکیه.....
۱۶۰.....	۳-۴. عربستان سعودی.....

هدف مشترک محور محافظه کار در بحران سوریه : انزوای ایران در منطقه.....	۱۶۳
۵-۳. حضور روسیه در بحران.....	۱۶۴
اهداف و منافع مشترک ایران و روسیه در صحنه تحولات سوریه :	۱۶۷
۴. جمهوری اسلامی ایران و بحران سوریه.....	۱۶۹
۴-۱. بحران سوریه و نظریه نو واقع گرایی.....	۱۶۹
۴-۲. بحران سوریه و منطق حضور ایران.....	۱۷۴
۴-۳. حمایت ج.ا.ایران از دولت بشار اسد :	۱۷۸
دیدگاه های مخالف و چالشهای ایران در سوریه.....	۱۸۳
۶. عواقب عدم حمایت از دولت سوریه برای ج.ا.ایران :	۱۸۹
۶-۱. دولت جابزین :	۱۸۹
۶-۲. ژئوپلیتیک عراق.....	۱۹۱
۶-۳. ژئوپلیتیک ترکیه :	۱۹۲
۶-۴. سوریه، عقبه مقاومت :	۱۹۳
۶-۵. دیگر چالشها :	۱۹۳
فصل ششم.....	۱۹۶
تبعات و پیامدهای اتحاد جمهوری اسلامی ایران و سوریه.....	۱۹۶
۱. امنیت منطقه ای خاورمیانه :	۱۹۷
۱-۱. تبعات داخلی :	۱۹۸
۱-۲. پیامدهای حمایت جمهوری اسلامی از دولت سوریه بر ایران.....	۲۰۲
۱-۳. تبعات منطقه ای :	۲۱۰
۱-۳-۱. شکلگیری نظام امنیتی رقیب در خاورمیانه :	۲۱۱
۱-۳-۲. تغییر رویکرد ترکیه :	۲۱۵
۱-۳-۳. موازنه سازی عربستان سعودی :	۲۱۶
۱-۴. تبعات بحران سوریه بر مناسبات منطقه :	۲۱۸
۱-۴-۱. خروج نسبی اسرائیل از مناسبات امنیتی خاورمیانه و کم رنگ شدن مسأله فلسطین.....	۲۱۸
۱-۴-۲. احتمال تجزیه سوریه در آینده.....	۲۲۳
جمع بندی و فرجام سخن :	۲۲۶
فهرست منابع :	۲۳۵
- منابع لاتین:.....	۲۳۵

مقدمه :

در مطالعات روابط بین الملل، مطالعه سیاست خارجی کشورها، متغیر اساسی به حساب می آید. سیاست خارجی به مجموعه‌ای از اقدامات، خط مشی‌ها، اصول، اهداف و ابزارها اطلاق می‌گردد که یک دولت در قبال محیط خارج و تحت تاثیر شرایط داخلی و نظام بین الملل در راستای منافع نظام سیاسی حاکم در پیش می‌گیرد. با فروپاشی نظام دو قطبی و شروع عصر جهانی شدن، اهمیت مناطق بسیار گرایش یافته است به گونه ای که رشته مطالعات منطقه ای را از رشته روابط بین الملل جدا ساخته است. در این میان خاورمیانه به عنوان یکی از مهمترین و بحران آمیز ترین مناطق جهان باقی مانده است. خاصیت ذاتی این منطقه هنوز امنیتی بوده و مفاهیم نظری همچون بقاء رژیم های سیاسی، دولت محور، قدرت نظامی محور، موازنه قوا و مفاهیمی مشابه در این منطقه بسیار بگوش میخورند. جمهوری اسلامی ایران با انقلاب اسلامی ۱۳۵۷، که نظام امنیتی دوستونی وقت منطقه را دگرگون ساخت، سرانجام حیات خود با تهدیدات جدی منطقه ای مانند ایجاد " شورای همکاری خلیج فارس " علیه جمهوری اسلامی ایران، جنگ تحمیلی عراق به این کشور با حمایت حداکثری کشورهای منطقه و قدرتهای فر منطقه ای رو به رو شده است. جمهوری اسلامی ایران همانند هر کشور دیگری ناچار به اتخاذ سیاست خارجی در قبال کشورهای دیگر به خصوص در منطقه حیات خود یعنی خاورمیانه می باشد، این سیاست ها اغلب چالش ها و موضع گیری هایی چون " ایرانی غیر عرب "، " شیعی غیر سنی " و " جمهوری اسلامی مخالف سیاستهای آمریکا و اسرائیل در منطقه " بوده است.

ساختار نظام های امنیتی منطقه ای، دولتها را به اتحاد گیری درمنطقه برای جلوگیری از تهدیدات ممکن، بازدارندگی و ایجاد موازنه قوا در منطقه برای برقراری ثبات نسبی وا میدارد. خاورمیانه بنا

به ساختار دائمی کشمکشها، بحرانها و نا آرام خود، نه تنها از این گفتار مستثنی نیست بلکه از جمله امنیتی ترین مناطق دنیا محسوب می شود. جمهوری اسلامی ایران در این شرایط تنها یک اتحاد دولتی در منطقه دارد که آن کشور سوریه می باشد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، دو کشور ایران و سوریه علی رغم اینکه دارای گرایشهای فکری و ایدئولوژیک متفاوتی بودند، به واسطه اتخاذ مواضع مشترک پیرامون برخی از موضوعات و تحولات منطقه ای و بین المللی سطح روابط خود را به ویژه در عرصه های سیاسی و امنیتی روز به روز گسترش دادند. این دو کشور طی تحولات مهمی در سطوح داخلی منطقه ای و بین المللی که هر کدام از این تحولات می توانست شکافی در مناسبات دو کشور ایجاد کنند، اما این تحولات نه تنها موجب فاصله گرفتن این دو کشور از یکدیگر نشد بلکه مواضع دو کشور را در مورد تحولات لبنان، فلسطین و عراق در سطح منطقه و اقدامات آمریکا و کشورهای غربی در سطح بین المللی بیش از پیش به هم نزدیکتر کرد.

پس از وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر تحولات وسیع در سطح جهانی به ویژه در رویکردها و روندهای جدید بین المللی پدیدار گشت. اتخاذ استراتژی مبارزه با تروریسم توسط آمریکا و گسترش تفکر مبارزه جهانی با تروریسم با اولویت مبارزه با بنیادگرایی دینی به همراه مسائلی مانند طرح خاورمیانه بزرگ و پس از آن طرح خاورمیانه جدید و اشغال افغانستان و عراق توسط آمریکا و متحدانش، معادلات سیاسی و امنیتی را در عرصه منطقه ای و بین المللی متحول کرد. به دنبال این تحولات، کشورهای خاورمیانه سعی کردند روابط خود را با آمریکا و غرب را بر اساس روند جدید و با دوری از ایجاد هرگونه تنش با آمریکا تنظیم کنند. از این زمان به بعد اتخاذ سیاستهای متفاوت توسط کشورهای خاورمیانه در قبال تحولات جدید به ویژه اشغال عراق، منجر به ایجاد جبهه بندیهای جدید در منطقه گردید و هر کدام از کشورهای منطقه بر اساس منافع خود، ترتیبات

سیاسی و امنیتی جدید را در پیش گرفتند. واقعه ۱۱ سپتامبر علاوه بر تبعات گوناگون بین‌المللی، منجر به بروز تحولات سیاسی - امنیتی وسیعی در منطقه خاورمیانه گردید که عمده ترین این تحولات را می‌توان در اشغال افغانستان و عراق، دو دشمن بالقوه و اصلی ایران در منطقه، توسط آمریکا و متحدانش خلاصه کرد.

با شکل‌گیری ترتیبات سیاسی - امنیتی جدید در منطقه خاورمیانه پس از حادثه یازده سپتامبر به ویژه حمله آمریکا به عراق، بحران سوریه و افزایش فشار به سوریه از جانب آمریکا و متحدان غربی و عربی‌اش برای دور شدن از ایران، جایگاه سوریه در سیاست خارجی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران از اهمیت زیادی برخوردار شده است. نظر به اینکه همواره از رابطه جمهوری اسلامی ایران با جمهوری عربی سوریه به عنوان «حلقه استراتژیک یاد می‌شود، اما استفاده از ادبیات «استراتژیک» درخصوص مناسبات تهران و دمشق باید بازنگاه دقیق و عملی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. روابط گسترده با سوریه و محور موسوم به محور مقاومت برای جلوگیری از تهدیدات موجود در منطقه شکل گرفته است. این روابط در زمان جنگ ۸ ساله ایران و عراق، تنها راه تنفس جمهوری اسلامی ایران محسوب میشد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۳۵۷، دولت سوریه اولین کشور عربی بود که جمهوری اسلامی را به رسمیت شناخت. دشمنی با اسرائیل را همچنین نداشتن روحیه پان عربیسم و سنی‌گرایی در کنار ایران عارسی و شیعه از جمله اولین مشترکات نزدیکی این دو کشور با هم بوده است. سوریه همچنین خاطر دشمنی با حذب بعث در جنگ ایران و عراق از تهران حمایت کرد و بر خلاف دیگر کشورهای منطقه از صدور انقلاب ایران هراسی نداشت بلکه آن را عامل تقویت‌کننده‌ای برای تضعیف اسرائیل و سیاست‌های آمریکا می‌دانست. در سالهای بعد

مساعدت سوریه در لبنان برای شکلگیری و گسترش جنبش حزب الله و حمایت از حماس در مقابل اسرائیل از دیگر عوامل نزدیکی هرچه بیشتر دو دولت ایران و سوریه شد.

با وجود ترتیبات امنیتی متعدد در منطقه خاورمیانه از جمله اتحادیه عرب، شورای همکاری خلیج فارس، اتحاد مصر و اسرائیل، ترکیه و ناتو، اتحادیه عرب، سوریه تنها دولت متحد استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در منطقه محسوب می شود. نزاع و رقابت کشورهای منطقه به ویژه حاشیه خلیج فارس، جمهوری اسلامی ایران و همچنین تهدیدات گسترده سیاست های آمریکا و اسرائیل در منطقه در کنار دیگر تهدیدات متعدد، جمهوری اسلامی ایران را به ایجاد محور مقاومت و پایداری در منطقه شایسته برقراری روابط با گروه های شیعی به عنوان متحد خود در منطقه برای حفظ گفتمان سیاسی شبی و ساخت.

واقعه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، حمله آمریکا به افغانستان و عراق، سقوط طالبان و صدام، شکست نسبی اسرائیل از حزب الله در جنگ ۳۳ روزه روزی که آمدن دولت شیعی در عراق و تحولات اخیر خاورمیانه عربی موسوم به بیداری اسلامی، همگی باعث تقویت موضع و نفوذ ایران و محور مقاومت در منطقه گشت اما با کشیده شدن این تحولات به سوریه وضعیت با کمی نگران کننده ساخت و آگاهی رقیبان محور مقاومت (عربستان سعودی، ترکیه، اسرائیل، آمریکا) از این موضوع آنان را به تقویت و حمایت مخالفان مسلح حکومت بشار اسد برای تضعیف و نه مقاومت و انزوای جمهوری اسلامی ایران واداشت.

حال با گذشت چند سال از بحران سوریه و با حمایت های گسترده جمهوری اسلامی ایران از دولت قانونی سوریه، و همچنین با تبدیل شدن این نزاع به یک فاجعه حقوق بشری بین المللی، و بوجود آمدن چالش هایی برای جمهوری اسلامی ایران در سوریه مانند هزینه های سنگین اقتصادی و

نظامی این نزاع همزمان با شرایط نامساعد اقتصادی داخل کشور، تبلیغات منفی افکار عمومی جهانی علیه جمهوری اسلامی ایران، درک و تبیین جایگاه و اهمیت سوریه برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران امری بسیار مهم گشته است. به این ترتیب در پژوهش حاضر سوال می پرسیم که "اهمیت واقعی سوریه برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران چه می باشد؟". به بیان دیگر چرا جمهوری اسلامی ایران برای روابط با سوریه اهمیت خاص استراتژیک قائل است؟

نوشتار حاضر بر اساس یک دغدغه اصلی مبنی بر جایگاه سوریه در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران شکل گرفت. این دغدغه از آنجا نشأت می گیرد که با توجه به گذشت شش سال فرسایشی از جنگ سوری، اتفاقات گسترده ای چه در سطح داخلی و چه در سطح منطقه ای و بین المللی از حمایت جمهوری اسلامی، دولت بشار اسد در سوریه شده است و با توجه به فشارها و هزینه های سنگینی که در این جنگ بر جمهوری اسلامی تحمیل گردیده است اما این کشور کماکان دست از حمایت خود از دولت سوریه بر نداشته و به حضور خود در این جنگ ادامه داده است. در بررسی های اولیه و در قسمت سابقه تحقیق این نوشتار به این مفروض می رسیم که سوریه، عمق استراتژیک منطقه ای ج.ا.ایران می باشد، اما در عین حال دیدگاه های مخالف، اهمیت سوریه را برای جمهوری اسلامی غیر ضروری دیده و حضور ایران در بحران اخیر سوریه را عامل تشدید رقابتها و تنشها در خاورمیانه و نهایتاً تقویت بی ثباتی در منطقه ارز به کرده اند. روشن شدن این موضوع که بالاخره سوریه چه جایگاهی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران دارد، هدف اصلی این کتاب به حساب می آید. به دنبال این پرسش عده ای مسئله برخورداری سوریه از عمق استراتژیک منطقه ای برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از مهمترین عوامل مطرح می سازند و ادعا می کنند که اتحاد ایران با سوریه عامل بازدارندگی در قبال تهدیدات

منطقه ای بویژه در منطقه شامات و اسرائیل می گردد. در مقابل مخالفان این ادعا اتحاد ایران با سوریه را در شرایط بحرانی منطقه و وجود مخالفتها و دشمنی های شدید علیه جمهوری اسلامی ایران، عاملی تحریک آمیز و تشدید کننده ناامنی ها در منطقه قلمداد می کنند. نوشته حاضر به دنبال روشن ساختن این دوگانگی مذکور در ارتباط با ابعاد و تبعات اتحاد استراتژیک ایران با سوریه و حمایت ایران از دولت سوریه در بحران اخیر این کشور می باشد. روشن شدن این موضوع که بالاخره سوریه چه جایگاهی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران دارد، در میان دیدگاه های گوناگون و کاملاً متضاد، از اهداف اصلی این کتاب می باشد.